

โครงการพัฒนาที่ราบเชิงเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว

ความเป็นมา

ด้วยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2521 พื้นที่ราบเชิงเขาบรรทัดในเขตอำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอเมืองสระแก้ว อำเภอวัฒนานคร และอำเภอตาพระยา จังหวัดปราจีนบุรี ในสมัยนั้น หรือจังหวัดสระแก้วในปัจจุบัน เป็นเขตติดต่อกับจังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์ เป็นพื้นที่ที่มีการแทรกซึม และใช้เป็นฐานปฏิบัติการของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้บีบบังคับให้ราษฎรในท้องที่ส่งเสบียง ยารักษาโรค และอาวุธ ตลอดจนใช้เป็นฐานในการปลุกระดมมวลชน ซึ่งเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ

ราษฎรที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ เป็นผู้อพยพมาจากที่อื่น บุกรุกทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จนพื้นที่ป่าโดยรอบเขาบรรทัดกลายเป็นป่าเสื่อมโทรม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูก อยู่ในภาวะยากจน จึงต้องกลายเป็นผู้สนับสนุนผู้ก่อการร้ายโดยจำใจ เพื่อความอยู่รอด อย่างไม่มีความคิดและความหวัง เมื่อหน่วยเฉพาะกิจกองพลที่ 2 กองทัพภาคที่ 1 เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่ พบว่าการต่อสู้ป้องกันและปราบปราม ผู้ก่อการร้ายฯ เป็นไปด้วยความยากลำบาก ขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่เพราะประชาชนเหล่านั้น ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบถึงปัญหาความเดือดร้อนของพสกนิกรในบริเวณนี้ จึงได้มีพระราชดำริให้มีการพัฒนาพื้นที่บริเวณที่ราบเชิงเขาบรรทัดขึ้น โดยพระราชทานแนวทางเพื่อการพัฒนาไว้ 3 ด้านคือ

1. พัฒนาด้านจิตใจของราษฎร
2. พัฒนาความรู้เพื่อการประกอบอาชีพ
3. จัดสรรที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรให้ถูกต้อง

และได้โปรดเกล้าให้ ม.จ.จักรพันธ์เพ็ญศิริ จักรพันธุ์ องคมนตรี ประสานงานกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงกลาโหมและกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตามพระราชดำริ ดำเนินการร่างโครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาจังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริ ขึ้นตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา และได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานโครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาจังหวัดปราจีนบุรี ตามพระราชดำริขึ้น คณะทำงานฯ ได้แบ่งพื้นที่การพัฒนาออกเป็น 7 พื้นที่ รวม 404,730 ไร่ ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโครงการฯ เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2525 ได้มีพระราชดำริให้พิจารณาดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณเทือกเขาสามสิบเพิ่มเติม รวมเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 437,300 ไร่

องค์ประกอบของศูนย์การพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี

ศูนย์การพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี เป็นศูนย์ประสานการปฏิบัติงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในท้องที่จังหวัดสระแก้วและจังหวัดปราจีนบุรี ที่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนพื้นที่อนุรักษ์ สำนักพื้นที่และพัฒนาพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ประกอบด้วย โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งหมด 7 โครงการฯ ได้แก่

(1) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าทับลาน 1 (บ้านทับลาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลบุพราหมณ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(2) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าทับลาน 2 (บ้านคลองตาคหมื่น) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาดี จังหวัดปราจีนบุรี

(3) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าท่ากะบาก 1 (บ้านท่ากะบาก) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลคลองน้ำเขียว อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

(4) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขาป่าท่ากะบาก 2 (บ้านคลองหมากน็ด) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลบ้านแก้ง อำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว

(5) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าโคกสูง 1 (บ้านห้วยชัน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลช่องกุ่ม อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(6) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าโคกสูง 2 (บ้านภักดีแผ่นดิน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลหนองหมากฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว

(7) โครงการพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา ป่าเขาฉกรรจ์ (บ้านเขาสามสิบ) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลเขาสามสิบ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว

รวมเนื้อที่พัฒนา ทั้งหมดประมาณ 437,300 ไร่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายป่าสงวนแห่งชาติ และเพื่อเสริมสร้างพื้นที่ป่าไม้ให้มากยิ่งขึ้น
2. เพื่อจัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แก่ราษฎรที่บุกรุกทำกินอยู่อย่างกระจัดกระจายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ให้มาอยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งอย่างถาวร โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในรูปหมู่บ้านป่าไม้
3. เพื่อพัฒนาความรู้และส่งเสริมอาชีพให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และมีความมั่นคงในทางเศรษฐกิจ
4. เพื่อพัฒนาจิตใจของราษฎรให้ยึดมั่นและภาคภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อยู่อาศัยในหมู่บ้านอย่างมีความสุข มีเกียรติ มีความหวัง และรักถิ่นที่อยู่ของตนมากขึ้น เพื่อที่จะได้ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เจริญมั่นคงถาวรต่อไป

เป้าหมาย

1. จัดที่อยู่อาศัยและที่ทำกินให้แก่ราษฎรในรูปหมู่บ้านป่าไม้ ครอบคลุมละไม่เกิน 15 ไร่
2. ให้ความรู้และส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมที่เหมาะสม รวมถึงอุตสาหกรรมในครัวเรือนและอาชีพเสริมอื่นๆ
3. ปลุกฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมที่ถูกบุกรุกทำลายไปให้กลับมีสภาพสมบูรณ์ดังเดิม
4. จัดจ้างแรงงานในท้องถิ่นในการดำเนินงานของโครงการฯ ต่างๆ ในศูนย์การพัฒนา
5. พัฒนาจิตใจราษฎรให้ยึดถือหลักการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นสำคัญ
6. ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ในการจัดสร้างสาธารณูปโภค เช่น อ่างเก็บน้ำและระบบส่งน้ำ ถนน ไฟฟ้า วัด โรงเรียน และสถานอนามัย
7. เมื่อหมู่บ้านได้รับการพัฒนาเป็นปึกแผ่นแล้ว จะส่งเสริมให้แปรสภาพเป็นหมู่บ้านสหกรณ์การเกษตรต่อไป

ระยะเวลาดำเนินการ

ตั้งแต่ปี 2521 ถึงปัจจุบัน

แผนการปฏิบัติงานปีงบประมาณ 2549

1. ปลูกหวายตามแนวพระราชดำริ รวม 150 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว)
2. บำรุงรักษาสวนเดิมอายุ 2-6 ปี รวม 1,950 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว 1,750 ไร่)
3. บำรุงรักษาสวนเดิมอายุ 7-10 ปี รวม 3,700 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว 2,700 ไร่)
4. บำรุงรักษาสวนป่าหวายอายุ 2-6 ปี รวม 1,100 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว)
5. ทำแนวกันไฟ รวม 69 กม. (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว 57 กม.)

ผลการปฏิบัติงานเพียงสิ้นปีงบประมาณ 2549

1. ปลูกฟื้นฟูสภาพป่าเป็นจำนวน 69,540 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว 51,230 ไร่)
2. ปลูกหวายตามแนวพระราชดำริ เป็นจำนวน 1,500 ไร่ (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว)
3. จัดหมู่บ้านป่าไม้, พัฒนาหมู่บ้านเดิม และจัดที่ดินทำกินให้ราษฎร จำนวน 9 หมู่บ้าน ปัจจุบันยุติการดำเนินการแล้ว (ท้องที่จังหวัดสระแก้ว 7 หมู่บ้าน)

ปัญหาและอุปสรรค

1. การปลูกป่า ปัจจุบัน ไม่สามารถดำเนินการได้ในหลายพื้นที่ เนื่องจากไม่มีโครงการ/งบประมาณในการจัดที่ดินทำกินและอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าไม้หรือการจัดที่ดินในรูปหมู่บ้านป่าไม้ได้เหมือนในอดีต แต่การบุกรุกป่าและครอบครองพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำประโยชน์ ยังคงมีอยู่ การปลูกป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติเสื่อมโทรมในปัจจุบันจึงมีปัญหาทับซ้อนกับที่ทำกินของราษฎร

2. ไม่มีงบประมาณในการป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้ที่ปลูกไปแล้วเกิน 10 ปี ซึ่งมีจำนวนมากขึ้นทุกๆ ปี

3. ปัจจุบันได้ยุติการดำเนินกิจกรรมหมู่บ้านป่าไม้แล้ว จึงมีสภาพเป็นหมู่บ้านปกติเหมือนหมู่บ้านทั่วไป จึงขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. อ่างเก็บน้ำมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรของราษฎรในหมู่บ้านป่าไม้ และมีปริมาณน้ำลดลงทุกๆ ปี เนื่องจากมีตะกอนดินไหลลงสู่อ่าง การก่อสร้างฝายชั่วคราว **Check Dam** ตามแนวพระราชดำริ เพื่อกักเก็บตะกอน ชะลอการไหลของน้ำ และเพิ่มความชุ่มชื้นให้แก่ดิน ไม่สามารถดำเนินการได้ในบริเวณที่จำเป็นและเหมาะสม เนื่องจากการอนุมัติงบประมาณในการก่อสร้าง จะพิจารณาจากชั้นลุ่มน้ำเป็นหลัก แต่พื้นที่ดำเนินการของศูนย์การพัฒนาพื้นที่ราบเชิงเขา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี ไม่อยู่ในชั้นลุ่มน้ำที่กำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. เห็นควรให้ผู้อำนวยการศูนย์ประสานงานป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ส่งการให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด ทุกหน่วยงานร่วมกันออกสำรวจการบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในขอบเขตของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมดรวมถึงพื้นที่ที่ปลูกสร้างสวนป่าไปแล้ว หากพบผู้บุกรุกครอบครองโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ต้องดำเนินการให้ออกจากพื้นที่ทุกราย ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าที่ปลูกทดแทนและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติไว้ให้คงอยู่สืบไป

2. พื้นที่สวนป่าที่มีอายุเกิน 10 ปี ซึ่งหมดงบประมาณในการบำรุงรักษาแล้ว และไม่มีปัญหาการบุกรุกเห็นควรประกาศผนวกเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ หรือพื้นที่ป่าอนุรักษ์อื่นๆ ที่มีความเข้มงวดในการป้องกันรักษามากกว่าการคงสถานะเป็นป่าสงวนแห่งชาติ

3. การกำหนดพื้นที่ก่อสร้าง **Check Dam** ควรพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็นของสภาพภูมิประเทศจริง มากกว่าที่จะกำหนดตามชั้นลุ่มน้ำ

อ่างเก็บน้ำท่ากระบาก

ฝายทำนบดินคลองน้ำเขียว

แปลงไฟทรงปลูก

สหกรณ์การเกษตรคลองน้ำเขียว